

ուսմանը երևա՝ որոշ գաղափարական հոսանքի մը յարած ըլլալն է:

Թ. Յակոբեան եւ Ա. Աւետիսեան իրարու տրամադափօրէն հակառակ ուղղութիւններու կը հետեւին, առաջինը համամարդկային իդէալի զաւակ՝ անհատի երջանկութիւնը հասարակութեան բախտաւորութեան մէջ կը դնէ: Իր բանաստեղծի յղացումները խիզախ են, պատկերները կենդանի եւ գրեւոր շնչաւ վառ: Ա. Խասակեան ընդհակառակն դեռ հազիւ երկրասարդ յուսահատ ծերուն մը տպաւորութիւնը կը թողու, տխրութիւնը իրեն թով մի տեսակ հնարուած գրութիւն կամ ակաբարանական երեւոյթ դարձած է. թէեւ «Խուրացանքիդ տողն մէջ կայ շուշէ, շնչտեր, տրամադրութիւն, խոր գգացմունք — բայց բոլորը ծանր, յուսահատական, սկեպտիկ, յուսահատ...» այնչափ որ հեղինակը «Արեւ, արեւ, ի սէր Աստուծոյ արեւ տուէք» (երես 125) կը գրէ: «Երբ Յակոբեանը դիմում է քաղաք, իսահակեանը փախչում է քաղաքից, Յակոբեանը ժխտը է սիրում, իսահակեանը՝ միայնութիւն» (երես 126):

Ը. Կուրդինեան՝ ծանօթ իբրեւ աշխատաւոր դասակարգի՝ ազտագիր՝ «Ունենալով առողջ տրամադրութիւն իր քնարը ուզեցել է ծառայեցնել նոր մտախնդիրի, սակայն, չունենալով լուրջ պատրաստութիւն, նա չէ կարողացել գլուխ հանել եւ իր տաղանդին, յատուկ կազմակերպուած զարգացում տալ» (երես 159). իր երգերը տողորուած են աւելի շատ նեղ ազգայնական ոգիով մը քան թէ համամարդկային, գաղափարական ձգտումով:

«Միշտադէմ անուրջներ», ու հեղինակի «Երեսերն ու տենչերը, թէեւ մաքուր են եւ անկեղծ, բայց չափազանց միակողմանի» (երես 173). «սա ծայրայեղօրէն յուսահատուած է աշխարհից» (անդ): Սակայն իբրեւ արուեստագէտ բարձր է Յէրտերեան, «իբր յանգն ու վանկը՝ ռիթմիկան — հաճելի են եւ ընթերցանութիւնը դարձնում են երաժշտական» (երես 179):

Գրքին վերջին երկուսն մէջ Ս. Խնդզեանը կ'ուզէ պաշտպանել ակոյեանի մը ընդգրկմանութեան դէմ, որուն առիթը տուած են իր՝ «Գեղարուեստի» մէջ գրած տեսութիւնը թէ — քնարերգութիւնը չէ կարելի անջատել կեանքի պատմական զարգացման պրօցեսից — (երես 180): Մենք Ս. ի պատճառաբանութիւնները լիովին իրաւացի եւ համոզելի դատեցինք. երանք թէ քննադատ ակոյեանն ալ ընդունէր

նոյն փաստերը գործնականօրէն, զորոնք արդէն տեսականօրէն կ'ընդունի թերեւս:

Է. Պ. ՍԱՄՈՒԷԼԻԱՆ

ՅԱՅԳՈՐԵԱՆ ԵՈՎՀԱՆՆԷՍ — «Ազգերու պատմութիւնը» 4տ. Բ. Հոռոմացիք եւ Նախամիջագար. Կ. Պոլիս. տպ. Ե. Մատթէոսեան, Տո 1912. Էջ 224:

Պրոֆ. Ե. Յակոբեան փութաց քիչ ժամանակէն ըստ իւր խոստման լոյս ընծայել ազգերու պատմութեան նաեւ Բ. հատորը (Ա. ին մասին տես «Հանդ. Ամս.» 1911, էջ 607):

Հատորիս բովանդակութիւնը ամենահետաքրքրական մասերէն մին կը կազմէ պատմութեան մէջ. ինչպիսի են, Հռոմէականները՝ անոնց կայսրութիւնը, Քրիստոնէութեան սկզբնաւորութիւնը եւ այն միջնօղակն որ հին ու Միջին դարը իրարու հետ կը շաղկապէ:

Երբեք Պրոֆեսորը՝ հետեւելով նոյն գաղղական ու անգղիական հռչակաւոր պատմագէտ անձնաւորութեանց, պահանջուած ամէն փոյթ ու ինամբ թափած է, Հատորիկիս արդիական առաջնական դասագրքի մը կարեւոր ամէն առաւելութիւններն տալու համար. միայն թէ պիտի բազմայինք դիտել տալ թէ Քրիստոնէութեան ու Եկեղեցւոյ մասին այնչափ նպաստաւոր չեն յարգ. հեղինակին դատողութիւնները. քրիստոնէութեան նոյն իսկ իրեն պատշաճ տեղը չէ տուած:

Գ. Հատորն ալ ժստահ ենք թէ Ա. եւ Բ. ին առաւելութիւններովն օժտուած հրապարակ պիտի ելլէ, ինչպէս կը յուսացնէ յարգ. Պրոֆեսորը, որուն անկեղծ սրտէ յաջողութիւն կը յայտնենք:

Է. Յ. ՅԵՐ-ՄԱՐԿԱՐԵԱՆ

ԱՅԻՆԻԱՅԻՆ

1. Հայ Տպագրութեան 400ամակը: — Վեց ամիսէ ի վեր ազգային թերթերուն ու շտրոքներուն աւարիկան եղած է Հայ-Տպագրութեան 400ամայ Եօրէնները:

Հայութիւնն ինչ տրամադրութեամբ ընդունեցաւ Եօրէններն լուրը, ցայժմ ինչ պատրաստութիւններ տեսաւ եւ ինչ որոշմանց յանգեցաւ Եօրէններն անմահացնելու համար. հարցեր, որոնց պատասխանը դժբախտաբար